

A POROSZ KÖNYVTÁRI TISZTVISELŐK FIZETÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ.¹

Nem régebbe a következő megjegyzés járta be a lapokat : „a mint a K. T. P. jelenti, X. X. képviselő a képviselőház tanügyi bizottságának egy javaslatot nyújtott be, melyet Szilézia, Posen, Szászország, Schleswig-Holstein, Westfália, Hessen-Nassau és a Rajna melléki tartományok felsőbb rangú tanintézeteinek tanárai állítottak össze, mely azt ajánlja, hogy az akadémiailag képzett tanároknak rangja és fizetése az első folyamodású bíróság fizetésével és rangjával téessék egyenlővé.“ Én alig tudom megítélni, vajjon ez a hír ezen felfogás szerint egészen helyes-e. Vannak mindenesetre olyanok a főbb intézetek tanárai között, a kik hivei az itt kifejezett aspirációknak és azoknak kifejezést is adtak egy petitió formájában. Ez emlékeztetett engem arra az álláspontra, melyet mi, a királyi könyvtárak tisztviselői elfoglalunk ; mert talán szabad magunkat a gymnasiumi tanárokkal összehasonlítanunk, és kívánhatjuk, hogy részünk legyen benne, a mivel azok nincsenek megalégedve. A mily kevéssé nem kívánom, hogy a gymnasiumi tanárok törekvéseinek sikere ne legyen, ép úgy óhajtom, hogy mi, a könyvtárak tisztviselői, velök egyenjogúsíttassunk.

Gondolom, hogy erre még eddig alkalom nem volt, a mint ezt a következő vizsgálódások fogják megvilágítani. Ha pedig még a levéltári tisztviselők fizetési tételeit is felemlítem összehasonlítás céljából, az csak azért történik, hogy a rá való utalás elől már eleve kitérjek. A könyvtári tisztviselők fizetési tételeire vo-

¹ Ezen levelet egy porosz egyetemi könyvtárnok Dr. Hartvig Ottó hallei egyetemi könyvtárnokhoz s a «Centrablatt für Bibliothekswesen» című lipcei folyóirat szerkesztőjéhez intézte (II. évf. 3 füzet), honnan azt aktualis értékénél fogva egész²terjedelmében átvettük. Szerk.

natkozó szembeállítás, a mit csak azért tettem, mert azok a gymnásiumi tanárokéval analog határozandók meg, bizonyára nem fog ön előtt szerénytelennek föltűnni; remélem mindenesetre, hogy nem fogják azt mondani, hogy kevés tekintettel voltam az örök állására, míg a könyvtári előljárókéra nagyon gondoltam. Reméljük, hogy ha már egyszer a mi tisztviselőink fizetése a tisztviselők hasonló kategóriáival összevetve számszerint nyilvánosan fog kimutattatni, az illetékes körök is nem ejtik el az ügyet, de rá fordítják figyelmöket és azon alaptétel szerint, hogy a mely jog méltányos az egyiknek, méltányos a másiknak is, fognak eljárni.

Azonban a dologra!

Tekintsük meg a könyvtári tisztviselőkkel egy kategóriába tartozó porosz államhivatalnokok fizetési tételeit, melyek legalmasabbaknak látszanak a gymnásiumi tanárok és a levéltári tisztviselők dotációjának összehasonlítására. A legtöbb könyvtári tisztviselő kiképzése azonos folyamatban történt, mint a gymnásiumi tanároké és a levéltári hivatalnokoké, valamint a munka is, melyet végezniök kell, még időtartamra is hasonlatos. Ezen tisztviselői kategóriának még a társadalmi állása is körülbelül egyforma. Hogy valamely könyvtárfőnökből terjedelmesebb és többoldalú irodalmi képzettséget kell föltételeznünk, mint egy levéltárnokban vagy gymnásiumi igazgatóban, alig is kell fölemlítenem. Ezen tisztviselői osztályokra a fizetéskérdés úgy áll, hogy az a gymnásiumi tanároknak és a levéltárnokoknak sokkal inkább kedvez, mint a könyvtári tisztviselőknek. Ma már körülbelül egymással egyenlően állanak. Mert az államháztartás 1876-iki költségvetésében, a levéltárnokok fizetésének felemelésénél világosan mondva van: „az állami levéltárnokok, levéltárnokok és levéltári titkárok számára többlet határozandó meg, hogy ezen tisztviselők fizetésre nézve a vidéki gymnasiális tanárokkal legyenek egyformák.“ A normál-költségvetés szerint (Staats-Anzeiger 1872. Nr. 156.) a gymnasiális tanárok fizetése, nem tekintve Berlint, a következő: az 50,000 lakosnál többet számláló városokban az igazgatók átlagos fizetése 5550 M., az 50,000 lakosnál kevesebbet számláló városokban 4950 M., a tanároknak ellenben kivétel nélkül átlagos jövedelmük 3150 M. (1800—4500 M.), összehasonlító-

sunkban ne vegyük tekintetbe Berlint és a marburgi és bonni egyetemi könyvtárakat, melyeknek főnökei még mellékhivatalokat is viselnek, akkor a könyvtári főnökök fizetése 4000 (Münster) és 6000 M. (Göttingen) között ingadozik. Az egyetemi könyvtárnokok többsége (5) 5400 M. fizetést húz, 10 egyetemi könyvtárnok (Münstert is beleértve) fizetése közepszámítással 4750, ha számításom helyes, számítva, hogy a bonni könyvtárnoknak most és azelőtt is 3300 M. fizetése van, akkor az összes illeték 47,500 M. Ha Berlint, Marburgot, Bonnt nem vesszük tekintetbe, akkor a megmaradó 7 könyvtárnokra összesen 37000 M., átlag 5285 M. esnék. Ez a fizetés a gymnasiális igazgatókéval körülbelül egyenlő, sőt azt még valami csekélységgel fölül is mulja, ellenben, ha Marburgot és Bonnt számítjuk, az átlagos közepszám (4611 M.) jelentékenyen az igazgatóké alá süllyed.

A viszonyt, melyben a könyvtári hivatalnokok a gymnasiális tanárokkal állanak, sokkal egyszerűbben ki lehet fejezni. Ismét mellőzván Berlint, a fizetések közepszáma a gymnasiális tanároknak 3150 M., míg a könyvtári tisztviselőkre vonatkozólag 3000 M. Ide járul még, hogy a gymnasiális tanárok a főtanítótól kezdve nagyobb lakáspénz-illetéket kapnak, mint a könyvtári tisztviselők; ez egyenlőtlenség, mely az alkönyvtárnokokra egyszersmind igazságtalanságot foglal magában. Ezek, véleményünk szerint, a főtanítókkal, törvényszéki bírákkal stb. egy osztályba sorozandók.

A mi a levéltárnokokat illeti: a berlinieknek, az igazgatót nem tekintve, közepszámmal 4800 M. jövedelmük van, míg a királyi könyvtár tisztviselőinek 4500 M., az egyetemi könyvtáráinak pedig csak 3600 M.

A berlinieken kívül 35 levéltári hivatalnoknak közepszámban 3100 M. jövedelme van. Ide vannak még számítva a levéltári főnökök, kiket a könyvtárnokokkal kell egybevetni, — mert a levéltári főnöki állás, mint ilyen, nincsen dotálva —; ezek szerint a levéltári tisztviselők hátrányban látszanak lenni, mert nekik csak 4500 M. fizetésük van. Ez azonban megint azáltal egyenlítődik ki, hogy 5 levéltári főnöknek hivatalos lakása van, mások pedig állami, vagy községi mellékhivatalt viselnek, melyek számukra 600—1800 M.-t hajtanak. A levéltári hivatalnokok még mellékkeresetet is teremthetnek magoknak, mert a heti hivatalos 30 órán kívül, a melyet hivatalos foglalatosságuknak kell szen-

telniök, a szolgálati utasítás 32. §-a szerint (1867. aug. 31.), még okmányok másolásával, családfák összeállításával stb. magán embereknek még némi ilyes jövedelmező szolgálatot tehetnek, a mi a könyvtári hivatalnokoknak, nincs épen módjukban, így kell azután azt mondanunk, hogy a levéltári hivatalnokok, a kik úgy mint a könyvtári hivatalnokok 1800 M. legkisebb fizetésen kezdik az állami szolgálatot, egészen véve sokkal jobban állanak, mint a könyvtáriak.

Még ezen kívül azonban egy más előnyük is van, a melyet nem lehet eléggé nagyra becsülni. A 35 levéltári hivatalnok az egész porosz államban bir rangfokozati igénynyel, s így nekik idővel jobb fizetési körülmények közé jutni sokkal nagyobb bizonyosság van nyujtva, mint a könyvtárnokoknak, kiknek fizetésük, eddig azon egyetemi könyvtár költségvetésében volt megállapítva, a melynél tényleg szolgálnak. Megtörténhetik, hogy egy másodőr, a ki 1800 M. fizetéssel van alkalmazva, évtizedekre nem díjaztatik jobban, mert az elsőőr és az alkönyvtárnok fizetésökkel, az egyedüli disposable alap 9000 M. maradékát p. o. 3000 M. és 4200 M.-t tökéletesen lefoglalták. Azon kívül a legtöbb esetben a hivatalnokok csak azon intézetben léptetnek elő, a melyben épen vannak és így egy jeles hivatalnok, a ki jobban végzi munkáját, mint az ő előtte levő kollégái, kik esetleg nálánál alig idősebbek, évek során keresztül a legalsóbb lépcsőn maradhat. Ezt a helytelen állapotot, semmiféle más módon nem lehet megjavítani, csak úgy, hogy a 34 ór, a ki most a kilencz egyetemi könyvtárban és a münsteri akadémián van, a berlini királyi könyvtár 13 hivatalnokával együtt, tekintet nélkül az egyes intézetekre, egy szolgálati korviszonyba helyeztessék és ennek megfelelőleg az egész monarchiában avançáljon szolgálati ideje szerint. Magától értetik, hogy itt azután a helyi pótlék, különösen Berlinre, számításba veendő, és hogy az anciennitás elve, tekintet nélkül a szolgálatban való használhatóságra vagy nem használhatóságra, mereven keresztül ne vitessék. Ezáltal azon türhetetlen állapotnak eleje vétetik, hogy a magasabb rangra való előléptetés csak akkor legyen lehetséges, ha a könyvtárban, melynél az illető alkalmazva van, arra alkalom és mód nyílik.

Az itt előadottakat most még néhány rövid tételbe, illetőleg javaslatba kívánom összefoglalni, azokat számokkal megvilágítani és röviden indokolni.

1. A könyvtárnokok fizetési tételei a viszonyokhoz képest elegendők. Kivánatos volna, hogy náluk is az előléptetés fizetési osztályok szerint történjék. Ajánlatos volna, a fizetést 5000 M.-val kezdeni, azután 5500 M.-ig és végre a legmagasabb tételig 6000 M.-ig emelni.

Számítva 10 egyetemi könyvtárnokot (beleértve Münstert), középszámban 55000 M.-ra volna szükség. Most a költségvetésbe mindennel együtt csak 47500 M. van fölvéve. Az már nem is kérdés, hogy a marburgi és a bonni állások, a mostani tulajdonosok halála után vagy nyugalomba helyezésével, a saját hivatalnokaikkal lesznek betöltve, miáltal a költségvetés csak 6300 M.-val volna nagyobb, föltéve, hogy azon két állás a szokásos 5400 M.-val díjazatnék. A münsteri könyvtárnok akkor szintén 5000 M.-val kezdené, és a többlet a mostanihoz képest, nem számítva Marburgot, Bonnt és Münstert, 200 M.-át teszen. Ekkor az egyetemi könyvtárnokok a gymnasiális igazgatókkal fizetésükre nézve egyenlők volnának.

2. A könyvtári hivatalnokokra, alkönyvtárnokokra és örökre nézve hasonlóképen legyen megállapítva a gymnasiális tanárok normál-költségvetése. Ezek kezdjék 1800 M.-val és 5 fokon emelkedjenek 2400, 3000, 4000, 4500 M.-ig fel. Az átlagos középszám volna 3156 M., s így a 34 alkönyvtárnoknak és örökösöknek szükséges volna egy 108,900 M. nagyságú összeg, melyben már az 1800 M. többlet is bennfoglaltatik a berlini egyetemi könyvtár tisztviselői számára, míg most 103,800 M. adatik ki.

A kívánandó többlet a porosz egyetemek összes könyvtári tisztviselői számára, ha a gymnasiális tanárok normál költségvetését vesszük irányadóul, volna tehát $7500 + 6100 \text{ M.} = 13,600$, vagy kerek számban 15,000 M., ha a brunsbergi Akadémia könyvtárnokának fizetése is hasonlóan volna emelve. Ha akárhol új állások rendszeresíttetnének a könyvtárakban, természetesen gondoskodni kellene arról is, hogy azon állások 3156 M. közép összeggel dotáltassanak.

Azt hiszem, hogy az ilyen módú fizetésjavítás általában méltányos és igazságos volna, és nevezetesen a mostani árak mellett az egyetemi városokban a viszonyoknak szűken megfelelő lenne.

Én p. o. bizonyosan állíthatom, hogy minden nem szükséges luxus elkerülésével és igen csekély személyi kiadással sem érem be fizetésemmel.

3. Segédhivatalnokokra és assistensekre mostan a költségvetésben 16,650 M. van a 10 egyetem részére, beleértve Münstert is, fölvéve. Ezeknek fizetési tételei igen különbözőn vannak kivetve. Legrosszabb helyzetben vannak azok, a kik csak ideiglenesen katalogizálási czélokra használatnak és díjaztatnak. Az ilyenek 750 M.-val kezdik; más egyetemeken 1500 M. irányoztatik elő ki az assistenseknek. Nagyon kívánatos volna itt is valamely nagyobb egyformaságot állapítani meg és a segédeket évi 1250 M. középátlaggal nevezni ki. Ha a segédek számára való összeg 3350 márkával emeltetnék fel, úgy a 10 könyvtár segédeinek 20,000 M. volna folyósítandó, s ezáltal segítve lenne a legsürgősebb követelményeken.

Végre még utalni akarok egy körülményre, a mely ezen fizetési kérdésben nyomatékoszággal esik a mérlegbe. Ha a könyvtárak használása csak megközelítőleg úgy halad tovább, mint az utolsó évtizedben történt és ezzel összhangzólag a könyvtárak alapja is úgy növekedik, akkor szaporodni fog a könyvtári tisztviselők munkája is. Valjon ezen munkáért nem lehetne-e egy nagyon mérsékeltén számított fizetésfölemelést kívánni? Nagyon jól tudom, a könyvtári tisztviselők öt órai munkaidejét sokféleképen nem tartják elegendőnek, jóllehet a levéltárnokok munkaideje semmivel sem hosszabb (heti 30 munkaóra „szabályszerint“ az 1867. szabályzat 37. §. értelmében) és a gymnasiumi tanárok átlagszintén nincsenek jobban megterhelve. Mert ha ezeknek összesen heti 24 órát kellene is adniok, a mi mint tudva van nem történik, és hetenkint 12 órát számíthatnánk a tanításra való előkészülésre, a mi átlag a valóságnak felelne meg, akkor is csak heti 36 munkaórát lehetne kiszámítani. Ámde a könyvtári tisztviselők évenként csak egy havi szabadságot kapnak, míg a gymnasiumi tanárok 2 és harmadfél hónapi szünetet élveznek, a mivel a munkaidő tökéletesen kiegyenlítődik. Ha általában nehéz megállapítani a könyvtári tisztviselőknél, vajjon ők kizárólag szolgálati foglalatosságuknak adják-e magukat, vagy a mellett sürgőstelen pl. olvasgatást is művelnek: úgy tényleg alárendelt kérdés a szolgálati órák felemelésének kérdése. Lelkiismeretes tisztviselők erélyes nekifek-

véssel fogják a rájuk bizott munkát elvégezni, míg a közömbös, lanyha munkások az idő meghosszabítása által sem fognak a munkában előre menni. A könyvtári működés természeténél fogva, a melyben oly rendkívül sok jut a tisztviselők jó akaratának, semmi sablonszerű intézkedés sem éri el célját, az itt tekintetbe jöhető kérdésre nézve.

Midőn stb. maradok tisztelő kollégája.

X. X.

